

Felsefeye Giriş

Osman MUTLUEL-Kemal GÖZ

Gümüşev Yayıncılık, İstanbul 2011, 192 s.

Sema ÇEVİRİCİ*

Varlık-bilgi-değer sacayağı üzerinde gelişen felsefe Antik Yunan'la değil insanlık tarihi ile başlamıştır diyebiliriz. Zira insanın düşünme ameliyesi, kendisini ve çevresini teması Antik Yunan'ın öncesine uzanan bir tarihe sahiptir. İnsanlığın varoluş soru(n)larına dair her zaman söyleyecek sözü olan bu disiplin, geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır. Bu haseble pek çok eser yazılmış ve yazılmaya devam etmektedir. *Felsefeye Giriş* adlı tanıtacağımız eser de bu yoldaki bir adım olarak görülmelidir. Öncelikle şunu ifade etmeliyiz ki, Felsefeye Giriş niteliğinde pek çok çalışma mevcuttur fakat bununla birlikte bu çalışmayı diğer Felsefeye Giriş kitaplarından ayıran ise hitap ettiği kesimin genelliğidir. Zira yazarlar kitabın önsözünde bugüne kadar hiç felsefi formasyonu olmayan kişilerin anlayacağı sade bir üslupla ve felsefeyi sevdirmeye maksatlı yazıldığını ifade etmişlerdir.

Eser on ana başlık altında ele alınmış olup, Varlık Felsefesi, Bilim Felsefesi, Ahlak Felsefesi, Estetik ve Sanat Felsefesi, Din Felsefesi Yrd. Doç. Dr. Osman Mutluel tarafından kaleme alınırken Felsefeye Giriş, Bilgi Felsefesi, Siyaset Felsefesi, Eğitim Felsefesi ve Çevre Felsefesi Yrd. Doç. Dr. Kemal Göz tarafından yazılmıştır.

Eserin ilk bölümü olan *Felsefeye Giriş* kısmında yazar, felsefe, filozof, hâkim ve hikmet gibi temel kavramları tanıtmıştır. Bunun yanı sıra felsefenin bilim, sanat, din gibi diğer disiplin alanlarıyla olan ilişkisini ve bu alanların ortak yönlerini kısa ve öz biçimde okuyucuya sunmuştur.

* Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, semacevirici@hotmail.com

Eserin ikinci bölümü *Varlık Felsefesi*'ni ele almaktadır. Bu bölümde Varlık Felsefesi; Gerek gerçek(reel) varlık gerekse ideal(düşünsel) varlık olsun varlığın özelliklerini araştıran felsefe olarak tanımlanmaktadır.(s.21) Varlık felsefesinin soru(n)ları olarak, Varlık nedir? Varlık var mıdır? Varlığın türleri nelerdir? Madde ruh dualizmi gibi pek çok problem ele alınmaktadır.

Varlığın ne olduğu konusunda ise felsefe tarihinde ilkçağdan başlayarak süregelen görüşler öz bir şekilde okuyucuya sunulmuştur. Varlığı **oluş** olarak kabul edenler evrenin durağan bir yapıya sahip olmadığını, alemdeki her şeyin sonsuz bir şekilde devam eden akış ile açıklarlar. Herakleitos'un "Bir nehirde iki defa yıkanılmaz" sözü bu görüşün en önemli ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Varlığı **idea** olarak kabul edenler, gerçek varlığın insan zihninde olduğunu düşünürler. **Madde** olarak kabul edenlere göre, gerçekte varolan madde ya da cisimdir. Evrenin temelinde bölünemeyen ve sürekli aşağı doğru hareket eden atomlar vardır. **Hem madde hem ruh** olarak kabul edenler için varlık, madde ve ruhtan meydana gelmiştir. Bu iki alan birbirinden bağımsızdır. Bu anlayış Descartes ile felsefe tarihinde dualist anlayış olarak yerini almış, Descartes'ten sonra da bağımsız olarak kabul edilen bu iki alanı birleştirme çabaları olmuştur. Son olarak varlığın insan zihninden bağımsız olamayacağını savunan ve varlığı bir **fenomen** olarak kabul edenler olmak üzere beş türlü bir sınıflandırma yapılmıştır.(s.25-36)

Bilgi ve Bilgi Felsefesi bölümünde yazar öncelikle bilginin tanımını yapmakta ve bilgi etkinliğini, bilen ile bilinen arasındaki bir süreç olarak ifade etmektedir.(s.37) Daha sonra bilgi türlerine değinen yazar bilgi türlerini altı bölüm halinde inceler. Buna göre;

Gündelik Bilgi duyularımızla edineceğimiz sistemli ve bilimsel bilgi değerine sahip olmayan genellemelerden ibarettirler. *Dinsel Bilgilerde* ise kaynak kutsal kitaplar vahiyler ve peygamberlerdir. *Teknik Bilgi* bilimsel ve gündelik bilgilerin pratiğe dönüştürülmesiyle elde edilen bilgi türüdür. *Bilimsel Bilgi* ise insanın evreni toplumu ve kendisini konu edindiği bir bilgi türü olarak tanımlanır. *Sanat Bilgisinde* önemli olan ise doğru veya yanlış olma değil güzel veya çirkin oluş söz konusudur. *Felsefi Bilgiyi* ise yazar şöyle açıklamaktadır: "Bütün bilimleri bir hikmet binası olarak görürsek felsefe bu binanın çatısı gibidir. Bilimlerin tamamını kuşatmaktadır." (s.39-45)

Yazar bilgi türlerine dair olan bu kısa giriş ve açıklamalardan sonra bilgi felsefesinin temel kavram ve konularına değinir.

Yazar bu bölümde bilgi felsefesini insan bilgisinin imkânı, kaynağı, sınırı ve değerini inceleyen bir bilim dalı olduğunu ifade ederken doğru bilginin imkânını sorgulayan akımlara da yer vermekte ve onları okuyucuya anlaşılır bir netlikte vermeyi hedeflemektedir. Bu minvalde bilgilerimizin kaynağını akıl ve düşünce olarak kabul eden *Rasyonalizm* ile deney olarak kabul eden *Emprizim* görüşlerine yer verir. Bilgimizin kaynağı konusundaki bu iki görüşün yanında Kant'ın temsilciliğini yaptığı *Kritisizm*, H. Bergson'la *Sezgisilik*, A. Comte ile *Olguculuk* Wittgenstein'le *Analitik Felsefe*, W. James ile *Pragmatizm* ve E.Husserl ile *Fenomenoloji* görüşlerini kısa ve öz bir şekilde okuyucuya tanıtır. Son olarak doğru bilginin imkânsız olduğunu savunan *Septisizm*'e yer vererek bilgi felsefesi bölümü tamamlanır.(s.48-59)

Bilimi ve bilimsel bilgiyi konu alıp inceleyen ve Francis Bacon ile bilgi felsefesinin bir konusu olmaktan çıkıp ayrı bir bilim dalı haline gelen *Bilim Felsefesi* bölümünde ise yazar, bilimin tarihine, Batı'da ve İslam dünyasındaki bilimsel gelişmeler tarihine kısaca değindikten sonra bilime olan yaklaşımları ele almaktadır. (s.61-62)

Yazar bilim felsefesinde *Klasik Görüş* olarak tanımlanan bakış açısını tanıtır; Bu görüşe göre bilim, insan bilincinden bağımsız gerçeklikler hakkında araştırma yapmaktır ve bu araştırmada bilim adamı kendi inanç kültür ve toplumsal değerlerini araştırmasına dâhil etmeden tarafsız bir yaklaşım sergilemelidir. Klasik görüşün model aldığı bilim fiziktir. Bütün bilimler ona benzemeye çalışır. Bu görüşün en önemli iddiası ise gelecekte bütün bilinmeyenlerin bir gün mutlaka çözüleceğidir. (s.68-69)

Eserin beşinci bölümünü oluşturan *Ahlak Felsefesi* ise insanlık tarihi kadar eskiye dayanır. Ahlak felsefesi tek tek ahlaki kurallarla ilgilenmekten ziyade genel ilkeler koymak suretiyle ahlaki sistemleştirir ve herkes için geçerli ilke ve kurallar koymayı amaçlar.

Yazar öncelikle bu bölümde, iyi-kötü, vicdan, erdem, özgürlük, ahlak yasası gibi temel kavramları tanıtmaya yoluna gider. Daha sonra ahlak felsefesinin temel sorunlarına yönelir. Bu bölümde ahlaki eylemlerin amacı Sokrates'ten başlayarak birçok filozofun felsefesinde göstermeye çalışılır.(s.80-81)

Hepimizin bildiği gibi insanların ahlaki eylemde bulunurken özgür olup olmadıkları, bu bağlamda insan özgürlüğünün sınırları öteden beri tartışılmalı bir konu olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Yazar bu konuya kısaca değinmiş ve ahlaki eylemlerin ancak kişinin özgürlüğü söz konusu olduğunda ahlaki olarak adlandırılacağını haklı olarak ifade etmiştir. Çünkü insan özgür değilse o ahlaki bir eylem değil bir emri gerçekleştirmiş olur.(s.84)

Bu önemli konuların yanında yazar son olarak evrensel ahlak yasasının varlığı konusundaki farklı görüşlere yer verir. Evrensel ahlak yasasının varlığını kabul etmeyen sistemler olarak **haz ahlakı, fayda ahlakı, bencilik ve anarşizm** olarak tanıtır. Bunun yanında evrensel ahlak yasasının varlığını kabul eden görüşü ise ikiye ayırır. Sokrates, Platon, Farabi ve Kant gibi filozofların ortaya koyduğu objektif özellikli Evrensel Ahlak Yasası ve Benthami, John Stuart Mill ve Henry Bergson gibi düşünürlerin subjektif özelliklere bağlı Evrensel Ahlak Yasasını tanıtır.(s.88)

Sanat alanında güzeli ve güzelliği konu alan ve inceleyen bir bölüm olarak *Estetik ve Sanat Felsefesi*'nden bahsedecek olursak; Estetiği sistemleştiren ve bu ismi veren Alexander G. Baumgarten'dir. **Aesthetica** adlı eseri ile bu disiplini temellendirmiş konusunu belirleyerek sınırlarını çizmeye çalışmıştır.

Bu bölümün cevap aradığı sorular şunlardır; Güzel nedir? Güzel olarak nitelendiğim bir şeyi güzel yapan faktörler nelerdir? Bu faktörler özünde mi yoksa nesnede mi bulunur? Estetik olarak nitelenen ayrı bir tecrübe türünden söz edebilir miyiz?

Estetik'in tarihi gelişiminden de bahseden yazar ilk olarak güzel nedir sorusuna cevap arayan filozofun Platon olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca burada güzel ve iyiyi yahut kötü ve çirkini neye göre kategorize ettiğimize de değinir. Antik Yunan'dan örnekler veren yazar herhangi bir nesnenin güzel olarak vasıflanabilmesi için amaç kavramına vurgu yapar. Bir nesne amacına uygun yapılmışsa iyi ve güzeldir değilse kötüdür.(s.105)

Platon'un öğrencisi olan Aristoteles'e göre ise güzel bir ideal kavram değildir o tabii ve canlı bir şeydir. Aristoteles'e göre bir şeyin güzel olması ise parçaları ile uyumlu bir düzende olması gerekir. Güzellikte düzen oran ve büyüklük söz konusudur.(s.108)

Yazar daha sonra güzel kavramıyla ilgili Plotinus, Augustinus, Kant ve Hegel'in görüşlerine yer vermiş akabinde ise İslam düşüncesinde estetik anlayışlarına değinmiştir. Önemli bir İslam filozofu olan Farabi'de güzellik, *Varlığı kendi zatından olan* ve *Varlığı kendi zatından olmayan* şeklinde ikiye ayrılır. İbn Sina'da ise gerçek güzellik Allah'a ait olan güzelliktir. Gazali ise güzellik ve sevgi arasında bir ilişki kurar ve varlıklardaki güzelliği iki grupta inceler; *Güzelliği kendinden olan* ve *Güzelliği kendinden olmayan*.(s.108-114)

Felsefenin bir diğer dalı *Din Felsefesi*'dir. Din felsefesi Hegel'in *Din Felsefesi Üzerine Konferanslar* adlı eserinden sonra kavramsallaşmış ve sistematik hale gelmeye başlamıştır. Hegel'den önceki filozofların sistematik bir din felsefesi yaptıklarını söylemek mümkün değildir. Zira dini konuları felsefi açıdan ele almakla din felsefesi yapmak aynı şey değildir.

Eserin bu bölümünde yazar din felsefesini kısaca tanıttikten sonra din felsefesinin Tanrı, Vahiy, Mucize, Peygamber gibi temel kavramlarını tanıtır ve ilgili alanın problemlerini ele alır. Bu problemler ise üçe ayrılmaktadır;

- Metafizik ve kozmolojik problemler
- Epistemolojik problemler
- Dinin ahlak sanat ve ilim ile ilgisi sorunu(s.127-129)

Din felsefesinin önemli problemlerinden olan Tanrı'nın varlığına ilişkin teistik argümanları sade bir üslubla ele alan yazar tarihi Aziz Anselm ile başlayan **Ontolojik Delili**, "Her hadisin bir muhdisi vardır" görüşü ile **Kozmolojik Delili**, Tanrı'nın varlığını kabul eden ama aleme müdahale etmeyen bir Tanrı anlayışıyla **Deizmi**, evrenle Tanrı'yı bir sayan görüş olarak **Panteizmi** tanıtır.(s.130-134)

Tanrı'nın yokluğuna ilişkin argümanları ise **Kötülük Problemi** ve **Ahlak Kanıtı** çerçevesinde anlatan yazar, Tanrı'nın varlığının ve yokluğunun bilinemeyeceğini iddia eden **Agnostisizm** ile bu bölümü sonlandırır.(s.136-142)

Felsefe sahnesinde Sofistlerin devlet ve toplum hakkındaki görüşleri, Platon'un Devlet'i ve Aristoteles'in Politeiası ile yerini alan *Siyaset Felsefesi*, yazarın ifade ettiği üzere olması gerekenin en mükemmeli ile ilgilenir mevcut olanla ilgilenmez. Bu yönüyle de siyaset felsefesi bir değerler felsefesi disiplindir.(s.143)

Yazar bu bölümde siyaset felsefesinin temel kavramlarını kısaca özetledikten sonra alanın temel sorularına yer verir. İktidar ve devletin kaynağı nedir? Meşruiyetin ölçüsü nedir? Bireyin temel hak ve hürriyetleri nelerdir? En iyi yönetim şekli hangisidir? Yazar bu önemli soru(n)lara bir cevap veya çözüm olarak filozofların görüşlerinden örneklerle okuyucuyu bilgilendirdikten sonra, siyaset felsefesinin iki ana problemi olan **Karmaşa, düzen-ütopya** ve **Birey-devlet** konularına değinerek bu bölümü sonlandırır.(s.147-166)

Eğitim felsefesi, eğitim politikalarını yönlendiren inanç karar ve tutumları inceler. Eğitim, öğretim, eğitimde disiplin ödül ceza eğitimde fırsat eşitliği gibi bu alanın temel kavramlarına değinen yazar, Eğitim nedir? Amacı nelerdir? Hedef kitlesi kimlerdir? İnsanlara neler için öğretilmelidir gibi eğitim felsefesinin temel sorunlarını gündeme getirir.(s.169)

Farklı toplumlarda farklı insan anlayışları, dünya görüşleri eğitim amaçları ve sistemlerinin olması tabiidir. Bu minvalde farklı eğitim sistemlerine değinen yazar eğitimin mutlak değişmez gerçeklere dayandığını savunan *Daimicilik*, toplumda sürekli uygulanan standartlarla değil değişen ve gelişen hayatın gerçekleriyle eğitimi savunan *İlericilik*, Daimicilik ve İlericiliğin görüşlerini sentezleyen *Temel Esascılık* İlericilik ile Temel Esascılığı uzlaştıran *Yeniden İnşacılık* akımlarını kısaca okuyucuya tanıtarak bu bölümü sonlandırır.(s.171-176)

Eserin son bölümü olan *Çevre Felsefesi*'nde yazar, biz insanların artık doğayı tahrip ettiğimiz gerçeğini vurgulayarak doğal kaynaklarımızın azaldığını bazı hayvan ve ağaç türlerinin nesillerinin tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuzu dünyayı hoyratça kullanıp ormanlarımızı yok ettiğimizi ve buna benzer tahriplerimizi haklı olarak ifade eder. İşte bu bağlamda çevre felsefesinin önemi daha net bir şekilde karşımıza çıkar. Zira çevre felsefesi insanlığın ortak geleceği olan çevre ile ilgili konularda çözüm üretme niyet ve gayretindedir. Bu haseble çarpık kentleşme, küresel ısınma, kirlilik, asit yağmurları, israf gibi önemli konular üzerinde çevre felsefesinin söyleyeceği çok şey vardır.

Son olarak çevreyi koruma adına oluşturulan **insan merkezilik**, **çevre merkezilik** ve **bio-merkezilik** gibi sistemlerden bahseden yazar bunları kısa bir şekilde açıklayarak eseri sonlandırır.

Yazarlar eserde görüldüğü üzere sistemli bir anlatım yöntemi izlemişlerdir. Öncelikle ilgili alan hakkında genel bir bilgi verilmiş akabinde bölümle ilgili temel kavramlar kısa ve sade bir üslub ile okuyucuya tanıtılmıştır. Ön bilgileri edinen okuyucu daha sonra alanın temel soru ve sorunlarıyla tanışmıştır. Bu açıdan bakıldığında eser, okuyucuya konuları kolayca kavrama imkânı sunmuştur. Bu nedenle alan hakkında herhangi bir formasyonu olmayan, ancak felsefeye merak ve ilgi duyan herkesin kolaylıkla anlayabileceği bir çalışma olması bakımından eser, önemli bir yere sahiptir.